

5. Суховірський О.В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Олег Васильович Суховірський. – К., 2005. – 303 с.

6. Ткачук В. Інформаційні технології в системі вищої освіти: етапи впровадження / В. Ткачук // Вища освіта України. – 2002. – № 4. – С. 43–47.

7. Шиман О.І. Практичний курс з використання сучасних інформаційних технологій: навч. посіб. для студентів гуманіт. спец. пед. ВНЗ / О.І. Шиман. – Бердянськ : БДПУ, 2007. – 155 с.

ГОРОХОВСЬКА Т.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ

У євроінтеграційному поступі України роль юридичної науки й освіти є надзвичайно важливою, оскільки від їхнього рівня розвитку залежить реалізація таких важливих завдань, як здійснення правової реформи, адаптація законодавства України до законодавства ЄС, створення ефективної правової системи і громадянського суспільства, підвищення якості законотворчої та правозастосовчої діяльності, що, у свою чергу, сприятиме утвердженню України як високорозвиненої, соціальної за своєю сутністю, демократичної, правової держави, в якій визнається і діє принцип верховенства права [2].

Українська юридична наука й освіта розвивається під впливом як загальних цивілізаційних процесів (глобалізація світу, зростання конкуренції на всіх рівнях і в усіх сферах суспільного життя, бурхливий розвиток науково-інформаційних технологій, демократизація суспільства тощо), так і внутрішніх факторів державного розвитку та будівництва (створення ринкового середовища, реформування багатьох сфер суспільного життя, становлення громадянського суспільства та ін.) [2].

Сучасний і майбутній роботодавець зацікавлений в такому працівникові, який:

- уміє самостійно думати і вирішувати різноманітні проблеми (тобто використовувати здобуті знання для їх вирішення);
- має критичне і творче мислення;
- володіє багатим словниковим запасом, який базується на ґрунтовних гуманітарних знаннях.

Таким чином, випускник сучасної вищої школи повинен мати певні особистісні якості, зокрема:

- уміння гнучко адаптуватися в життєвих ситуаціях, які часто змінюються;
- самостійно здобувати необхідні знання, уміло застосовуючи їх на практиці для вирішення різноманітних проблем;

– критично мислити, уміти побачити труднощі та знаходити шляхи раціонального подолання їх, використовуючи сучасні технології;

– чітко усвідомлювати, де і яким чином здобуті знання можуть бути використані в оточуючому середовищі;

– грамотно працювати з інформацією (уміти збирати для дослідження певної проблеми факти, аналізувати їх, пропонувати шляхи вирішення проблем, робити необхідні узагальнення чи зіставлення з аналогічними або альтернативними варіантами, формулювати аргументовані висновки та на їх основі виявляти і вирішувати нові проблеми);

– бути комунікабельними, контактними в різних соціальних групах, уміти спільно працювати у різних сферах, запобігаючи конфліктним ситуаціям або уміло виходячи з них;

– самостійно працювати над розвитком власного інтелекту, підвищувати свій культурний рівень, формувати особисту моральність [8, с. 7–8].

Ефективне та послідовне вирішення названих завдань потребує комплексних зусиль не лише школи, а й усього суспільства. Процес навчання сучасної людини не закінчується у школі, коледжі чи вузі, він стає безперервним.

Сьогодні українська вища школа переживає складні та відповідальні часи. В Україні відбувається становлення системи освіти, яка орієнтована на входження до світового освітнього простору та вимагає від вищої школи підвищення якості підготовки фахівців до рівня міжнародних стандартів. Сформованість культури професійного мовлення є одним із таких стандартів.

Актуальність зазначеної проблеми зумовлена тим, що цей реформаційний процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії та практиці, відбувається зміна освітньої парадигми, пропонується інший зміст, інші підходи, інший педагогічний менталітет.

Мета статті – визначити особливості формування культури професійного мовлення майбутніх правників; розглянути та проаналізувати актуальні питання, пов'язані з реалізацією цих особливостей на практичних заняттях з української мови за професійним спрямуванням.

Мова та право належать до найбільших цінностей культури, що мають фундаментальне значення для людського буття. Мова характеризує людей як істот розумних: за допомогою слів систематизується досвід освоєння навколишнього світу та формулюються думки. Право створюється для утвердження та захисту єдиного справедливого порядку, який забезпечує всім учасникам суспільних відносин однакову міру свободи.

Спеціаліст права є фахівцем, підготовленим до здійснення професійної діяльності у сфері юридичної практики. Ця сфера характеризується тим, що пов'язана з виконанням функції держави, наданням юридичних послуг громадянам та суб'єктам підприємницької діяльності, розглядом юридичної справи, здійсненням юридично значущих дій і юридичною кваліфікацією,

проведенням первинної аналітичної роботи і виконанням спеціальних робіт, пов'язаних із застосуванням знань у галузі національного права. Результати професійної діяльності закріплюються у відповідних процесуальних документах, які мають офіційний характер, встановлену законом форму. Професійна діяльність спеціаліста безпосередньо пов'язана з необхідністю використання різних методів і засобів юридичної техніки.

Посилення уваги державних органів і широкої громадськості до питань формування мовленнєвої культури в майбутніх правників зумовлено соціально-правовими, культурологічними та науково-педагогічними чинниками, адже культура професійного мовлення правників безпосередньо впливає на характер вирішення багатьох соціально-правових проблем, створює сприятливі умови для налагодження ефективних зв'язків з різними категоріями населення.

До проблеми формування культури мовлення зверталися мовознавці, лінгводидакти, психологи та психолінгвісти Б. Ананьєв, Б. Головін, М. Івченко, Г. Костюк, В. Русанівський та ін. [1; 4; 6].

Удосконаленню культури професійного мовлення студентів вищих навчальних закладів освіти присвячено дисертаційні дослідження В. Барковського, Г. Берегової, С. Капітанець, Т. Окуневич, Л. Паламар та ін. [3; 7; 9], у яких здійснено спроби пошуку ефективних шляхів формування мовленнєвої культури, запобігання й усунення в мовленні майбутніх фахівців помилок, пов'язаних з порушенням норм літературної мови.

Виходячи з потреби мати національно свідомих, висококваліфікованих, інтелектуально розвинених громадян, наша держава ставить перед освітніми закладами конкретні завдання, серед яких піднесення значення державної мови, культури мовлення є найактуальнішою. Високий рівень професійної культури фахівця характеризується розвинутою здатністю до вирішення професійних завдань, тобто розвинутим професійним мисленням, свідомістю й умінням висловити власну думку. У науковій літературі зазначено, що на розвиток професійної культури, зокрема культури професійного мовлення як її складової, впливає, насамперед, специфіка діяльності та особливості вирішуваних цією професійною спільнотою завдань.

Мова є засобом і матеріалом для формування і становлення особистості людини, її інтелекту, волі, почуттів і формою буття та відображає безперервний процес пізнання світу, його освоєння людиною. Вона є засобом спілкування між людьми, взаємозбагачення досвіду конкретної особистості, інших людей, відповідного соціуму та суспільства в цілому. Мова завжди є надбанням певного народу. Вона – не лише найпотужніший засіб спілкування, знаряддя думки (мислення), а й відображення духу народу, його історії і водночас необхідна умова існування не тільки культури народу, а і його самого. Мова є засобом духовного формування особистості. У ній зафіксовано істо-

ричний досвід попередніх поколінь, неповторний менталітет етносу, його духовні надбання. Вона допомагає краще розуміти людину в її минулому і сьогодні. Мова, крім цього, є важливим державотворчим чинником, засобом консолідації народу. Саме тому кожен свідомий етнос дбайливо ставиться до рідної мови, оберігає її.

Як відомо, комунікативна діяльність особистості в цілому і культура професійного мовлення зокрема формується під впливом навчально-виховного процесу, що зумовлює необхідність його науково-педагогічного забезпечення. Формування культури професійного мовлення студентів є невід'ємною частиною формування ділових якостей майбутнього фахівця, органічною потребою національного виховання майбутніх правників, які в умовах професійної підготовки повинні здобути необхідний досвід спілкування, набути відповідних знань, умінь і навичок організації та здійснення різних форм комунікативної взаємодії з людьми. Усе це посилює увагу вчених-педагогів, психологів, методистів, організаторів професійної освіти до проблеми формування культури професійного мовлення в майбутніх правників і вимагає ґрунтовного вивчення питань педагогічного змісту.

Безумовно, у вищому навчальному закладі МВС України завдання, зміст і функції освіти мають свої особливості. Відповідно до завдань нашого дослідження нам необхідно з'ясувати, яким чином навчальний матеріал з дисципліни, з урахуванням зазначеної специфіки, може бути зорієнтований на розвиток культури професійного мовлення в майбутніх правників та педагогічні умови її формування.

Особливостями формування культури професійного мовлення майбутніх правників є орієнтація навчального процесу на заняттях з мовних дисциплін на формування у студентів, відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики спеціаліста, чотирьох груп умінь: 1) предметно-практичних – уміння виконувати дії щодо переміщення об'єктів у просторі, змінювати їхні форми тощо; 2) предметно-розумових – уміння щодо виконання операцій з розумовими образами предметів; 3) знаково-практичних – уміння щодо виконання операцій зі знаками та знаковими системами (прикладом цих дій, зокрема, є письмо); 4) знаково-розумових – уміння щодо розумового виконання операцій зі знаками та знаковими системами [1].

До особливостей процесу формування культури професійного мовлення у вищому юридичному навчальному закладі, крім реалізації вимог кваліфікаційних характеристик майбутніх правників у всіх компонентах планово-методичного забезпечення, належать: цілеспрямована послідовна відповідність змісту освіти основним видам професійної діяльності майбутнього спеціаліста; структурна єдність предметної та процесуальної сторін професійної освіти на різних рівнях її формування; зворотний зв'язок між сферами соціального замовлення й освіти.

Особливості державних вимог до формування спеціалістів цього профілю, що відображені в державних кваліфікаційних характеристиках, зумовлюють відповідну адаптацію таких важливих загальнопедагогічних принципів організації навчання до процесу професійної підготовки в юридичному ВНЗ, як: науковість (відповідність змісту останнім даним системи наук, що становлять професійну підготовку майбутнього правника), систематичність і послідовність (цілісна система знань про мову), наступність і перспективність (опора на засвоєні раніше знання), доступність (урахування вікових та індивідуальних особливостей), наочність (яскраві, виразні приклади, використання засобів навчання).

У системі способів педагогічної взаємодії викладача та студентів юридичного ВНЗ, що становлять підґрунтя системи навчання, реалізуються також методичні мовні принципи, до яких належать: увага до матерії мови, фізичний розвиток органів мовлення, розуміння мовних значень та одночасний розвиток лексичних і граматичних навичок, увага до виразових засобів мовлення, розвиток мовного чуття, випереджальний розвиток усного мовлення, зіставлення писемної форми мовлення з усною.

Реалізація названих принципів, відповідно до особливостей процесу формування культури професійного мовлення майбутніх правників, зумовлює застосування в навчальному процесі юридичного ВНЗ таких загальнодидактичних методів, як: а) організація та самоорганізація навчально-пізнавальної діяльності; б) стимулювання й мотивація учіння; в) контроль та самоконтроль, а також специфічних методів навчання мови: 1) усний виклад матеріалу (лекція, що включає розповідь, пояснення, бесіду); 2) спостереження й аналіз мовних явищ (робота із зразками мовлення, з підручником); 3) метод вправ; 4) методи теоретичного (бесіда, повідомлення, робота з підручником) і теоретико-практичного вивчення мови (вправи з фонетики, граматики, орфографії, лексики, стилістики, метод контролю з елементами корекції мовлення); 5) методи практичного збагачення мови (активність мовного спілкування, копіювання мовних зразків). Виходячи з аналізу існуючої практики та багаторічного досвіду викладання автора, таке системне застосування методів стало основою в процесі формування культури професійного мовлення майбутніх правників.

Особливості формування культури професійного мовлення в майбутніх правників зумовлюють також різноманітність форм навчання, що мають застосовуватись у навчальному процесі. Провідними серед них є колективні, ці форми взаємодії та спілкування вчать студентів формулювати думки рідною мовою, дотримуючись норм літературної мови, володіти усною і писемною формою мовлення, слухати і чути, розуміти інших, аналізувати власне і чуже мовлення, коректно й аргументовано вести дискусію, допомагають сформува-

ти предметні й соціальні якості професіонала, виховати особистість майбутнього працівника.

Групова навчальна діяльність сприяє формуванню в студентів позитивного ставлення до навчання, розвиває вміння пристосовуватися до умов роботи в групі та забезпечує високу загальну активність студентського колективу. Дуже важливо привчати студентів до того, що після виконання завдання у групах настає етап колективного обговорення, протягом якого вони можуть задавати будь-кому із членів групи запитання за змістом теми, яка обговорювалася чи вивчалася. Учасники інших груп можуть не лише ставити питання, а й доповнювати виступ представника групи, пропонувати свій варіант вирішення завдання. Це передбачає колективну дискусію, і саме тут закладений певний дидактичний намір – навчити студентів слухати та чути один одного. У такій ситуації важливе значення має не лише глибоке знання предмета, теми, а й досить швидка реакція, логічне мислення, вміння швидко аналізувати висловлювання товариша, опонента. Така робота є досить продуктивною в підготовці студентів до практичної діяльності.

Проведений аналіз проблеми дає можливість стверджувати, що особливості формування культури професійного мовлення майбутніх правників базуються на основному принципі загальної теорії – цілісності та єдності, що може бути реалізований у відповідній моделі процесу навчання. Ця модель включає такі структурні елементи: мету, педагогічні умови, навчальний зміст, що містить усі види мовленнєвої діяльності, дидактичні та специфічні принципи організації навчально-виховного процесу, найбільш ефективні методи організації навчання й відповідні їм форми та засоби, якісну характеристику запланованих результатів, враховує й орієнтується на фахову специфіку діяльності майбутніх працівників ОВС та вимоги до правника.

Висновки. Розглянувши та проаналізувавши актуальні питання, пов'язані з визначенням особливостей формування культури професійного мовлення майбутніх правників, ми констатуємо, які мова та право належать до найбільших цінностей культури, що мають фундаментальне значення для людського буття. На нашу думку, зараз українська вища школа вимагає підвищення якості підготовки фахівців до рівня міжнародних стандартів. Сформованість культури професійного мовлення і є одним із таких стандартів.

Література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев // Избранные психологические труды : в 2 т. – М. : Педагогика, 1980. – Т. 2. – 315 с.
2. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія : навч. посіб. / Н.В. Артикуца. – 2-ге вид., змін. і доп. – К. : СтилоС, 2004. – 277 с.
3. Берегова Г.Д. Формування культури мовлення студентів-аграрників в умовах нижньонаддніпрянських говірок : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Г.Д. Берегова. – Херсон, 2003. – 21 с.

4. Головин Б.Н. Основы культуры речи : учебник для вузов / Б.Н. Головин. – М. : Высшая школа, 1988. – 320 с.

5. Гороховська Т.В. Формування мовленнєвої культури майбутніх працівників ОВС / Т.В. Гороховська // Проблеми пенітенціарної теорії і практики : щорічний бюлетень Київського інституту внутрішніх справ. – 2003. – № 8. – С. 454–459.

6. Івченко М.П. Культура української мови / М.П. Івченко. – К. : Рад. школа, 1963. – 49 с.

7. Капітанець С.В. Педагогічні умови формування стилю професійного спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02. / С.В. Капітанець ; Національна академія прикордонних військ України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2001. – 18 с.

8. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / [Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева и др. ; под ред. Е.С. Полат]. – М. : Академия, 2003. – 272 с.

9. Окуневич Т.Г. Культура мовлення майбутнього вчителя-словесника в умовах українсько-російської двомовності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Т.Г. Окуневич. – Херсон, 2003. – 21 с.

ДОВЖЕНКО Т.О.

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДИТИНУ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Родина є традиційно головним інститутом виховання. Важливість родини як інституту виховання зумовлена тим, що в ній дитина перебуває протягом значної частини свого життя, і за тривалістю свого впливу на особистість жоден з інститутів виховання не може зрівнятися з родиною. У ній закладаються основи особистості, сімейних традицій. Родина може виступати як позитивний, так і негативний чинник виховання. Позитивний вплив на особистість дитини полягає у винятковості ставлення матері, батька, бабусі, дідуся до дитини. І разом з тим жоден інший соціальний інститут не може потенційно завдати стільки шкоди у вихованні дітей, як родина.

Уявлення про пріоритет родини у вихованні дитини, безцінне значення спільності найважливіших дитячих і батьківських вражень є традиційним для України. З погляду сучасної педагогіки, досвід життя дитини в родині є формувальним для майбутнього сімейного життя, у яке переноситься модель батьківської родини, її цінності й особливості спілкування з дітьми. Батьки становлять перше суспільне середовище дитини. Особистості батьків відіграють значну роль у житті кожної людини. Специфіка почуттів визначається головним чином тим, що турбота батьків необхідна для підтримки самого життя дитини. Любов кожної дитини до своїх батьків безмежна, безумовна. Причो-